

הגורו נ"צד" להליכי הגוררות

מהנדס יחיאל ברנר, מו"ד

משהחליט בית-משפט השלום לפסול פסק בוררות שניתן על ידה, פנתה הבוררת, שופטת בדימוס של בית המשפט העליון, לבית המשפט המחוזי בבקשה למתן רשות לערער על פסק-דין של בית-משפט השלום [בר"ע (ת"א) 4887/96 תקדין מחוזי 96 (2) עמ' 3840, כפי שפורט במאמרנו הקודם].

כזכור, החליט בית-משפט השלום לבטל את פסק הבוררות, משמצא כי התקיים מצב של ביגוד אינטרסים בין הבוררת לבין אחד הצדדים בבוררות, וזאת למרות שקבע בפסק הדין, מספר פעמים, כי אין לו כל ספק באשר ליושרה ולתום-ליבה של הבוררות הנכבדה, ובכך שהיא עצמה האמינה ביכולתה לנהל את הבוררות בהגינות ובאובייקטיביות הנדרשת.

את הבקשה למתן רשות לערער על פסק הדין, ביססה הבוררת על שתי טענות עיקריות. הראשונה והעיקרית שבהן, הייתה, שעצם פסילת פסק הבוררות שניתן על ידה "מהווה פגיעה חמורה בשמה הטוב ובמוניטין המקצועי שלה כבוררת". הטענה השנייה הייתה על כך, שבעת הדיון בבקשה לפסילת פסק הבוררות לא ניתנה לה הזדמנות לטעון את טענותיה בפני בית המשפט, לפני שזה החליט לפסול את פסק הבוררות. לטענת הבוררת, מניעת זכות הטיעון ממנה הינה פגיעה בכללי הצדק הטבעי, ומהווה פגם מהותי היורד לשורשה של החלטתה עד כדי איונה.

למרות שעל פניהן נשמעות טענותיה של הבוררת כטענות בעלות טעם, שכן שמו הטוב והמוניטין המקצועי של הבורר הם "מעיקרי נכסיו", דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לרשות ערעור, תוך שהוא קובע: "בורר יוזמן לבית המשפט, אם וכאשר בית המשפט זקוק לעזרתו, ולא כאשר הבורר סבור כי יש צורך בהופעתו. שיקול הדעת, לעניין הצורך בוימון הבורר, מסור לבית המשפט. בורר מכהן בתפקיד בעל אופי מעין שיפוטי וכזוה לא מתיישבים הדברים, עם חקירתו מעל דוכן העדים. קיומו של הליך כגון דא עלול להטיל, לעיתים, על בית המשפט קביעת ממצאים המתייחסים למהימנותו של הבורר. רבה וגדולה יכולה להיות הפגיעה במעמדו של מוסד הבוררות, הנתפס בעיני רבים כטריבונול שיפוטי לכל דבר ועניין, לו קבע בית המשפט, כי איננו מאמין לבורר המעיד בפניו. עולה מהדברים, כי זימונו של בורר לדיון

בבקשה לביטול פסק-דין שנתן, ייעשה, אם בכלל, אך ורק במקרים נדירים ביותר. אין נפקא מינה להחלת הכלל, אם המניע לבקשת ביטול הפסק הוא התנהגות הבורר, או אם המניע הוא חשש לניגוד עניינים חיצוני, במסגרת התפקיד. המגמה הינה לצמצם, ככל הניתן, במקרים בהם יוטרח בורר לבית המשפט. הליך נדיר זה יופעל, אך ורק כאשר הפרק העובדתי ביסודן של טענות מבקש ביטול הפסק, מצויה בידיעתו הבלעדית של הבורר, ולא ניתן יהיה לבררן מבלי הופעתו". לעניין טענתה השנייה של הבוררת, למתן "זכות עמידה" לטעון בערעור, הרי שהחוק קובע שהצדדים להם מוקנה מעמד לטעון בערעור, כנגדה עומדת החובה של המערער לצרפם כצד לערעור, הם הצדדים להליך קמא, נשוא הערעור, והם בלבד: "כל מי שהיה בעל-דין בתובענה לפני הערכאה הקודמת ואיננו מערער, יהיה משיב בערעור" (תקנה 424 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984). אדם אחר, שלא היה צד להליך בפני הערכאה הקודמת, אינו בעל זכות מוקנית להצטרף כצד להליך, וניתן לצרפו רק ברשות בית המשפט.

זכות הערעור נגד איננה מתיישבת עם מעמד מעין שיפוטי. כשם שלא יעלה על הדעת, ששופט שלום, שפסק-דינו בוטל בבית המשפט המחוזי, יגיש בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, כך לא יעלה על הדעת, כי אדם הממלא תפקיד מעין שיפוטי יעשה כן. מסקנה זו עומדת ואיננה תלויה בתוכן דברי הביקורת שהשמיעה ערכאת הערעור על השופט קמא, תהא זו בעוצמה ככל שתהא. שיטת המשפט הישראלית לא הכירה מעולם בזכותו של שופט לערער, בזומתו, על פסק הדין של ערכאת ערעור, לאחר שזו מצאה לנכון לבטל או לשנות את פסק-דינו.

הדרך לביטול פסק בורר קבועה בחוק הבוררות, וכל הכרה בזכות הערעור למעין שופט עלולה לגרום לשינוי מבני במערכת השיפוטית, שינוי שפגיעתו עלולה להיות אנושה, שכן יש בה משום דילול ניכר בזכות הערעור המוקנית לבעלי הדין עצמם.

מוסיף בית המשפט שם ואומר: "חלק אינטגרלי מן השלמות המבנית של המערכת השיפוטית הוא היות השופט חסר פניות, בלתי תלוי ולא מעורב בסכסוך. בעלי הדין המתדיינים בפני הערכאה השיפוטית נאבקים לשכנע, כל אחד לשיטתו ובדרכו, את בית המשפט לקבל את גירסתו. יחד עם זאת, הם מודעים היטב לעובדה כי מוקנית להם אפשרות זכות על פי חוק, לערער על פסק הדין בפני מותב אחר. מותב אשר יבחן את החלטת השופט הראשון ויעבירנה תחת עין הביקורת, ויהא מוסמך במידת הצורך, לשנות את החלטתה הראשונה, זכות הערעור, ככזו, המוקנית על פי חוק לבעלי הדין, "מעמדה" יפוחת לבלי הכר, באם ידע בעל הדין, שנכשל בשיכנוע שופט הערכאה הראשונה, כי גם אם יזכה בערעורו, "ירכוש" עקב כך בעל-דין נוסף, שיעמוד נגדו בערעור, והוא לא אחר משופט הערכאה הראשונה. "זוהי דרך הטומנת בחובה מהמורות, אבני-נגף מסוכנות

לכל מוסד הבוררות ומראה פני הדין והצדק. לו השתרשה תפישה כגון זו של הליך הבוררות בעיני הציבור, אין ספק כי בכך יתערער ויתמוטט כליל מעמדם המעין שיפוטי של הבוררים, וצדדים יעדיפו להסתגר בדי אמות בית המשפט, ולא להזקק כליל למוסד הבוררות, אותו מוסד שיש בהחלט מקום לשקוד על האדרת שמו".

"הרושם המוטעה שעלול להיווצר בעיני הציבור, יפגע פגיעה בלתי הפיכה בימראית פני הצדק, במעמדו של מוסד הבוררות כולו. אני רואה לעצמי חשיבות עליונה למנוע אפשרות הרס מערכת כה חשובה לשיטת המשפט. יותר מכך, על פי הפסיקה וההלכה שיצאה מבית המשפט העליון, בתי המשפט מצווים לקפוץ ידם בביטול פסקי בורר, ולעשות כדי לקיימם. האמון שרוכש הציבור לבוררים הוא הוא שקנה למוסד הבוררות יוקרה. הוא שאיפשר המשך קיומה של מערכת זו והרחבתה לצד בתי המשפט. בלעדיו הייתה יכולתם של בתי המשפט להתמודד עם הכמות הרבה של ההתדיינות התלויות ועומדות, קטנה באופן משמעותי. מערכת הבוררות נועדה לאפשר קבלת סעד מהיר, ולמנוע התמשכותם ללא קץ של סכסוכים המתבררים בפניה, והיא חיובית במקרים בהם חלוף הזמן הממושך עד להכרעתו של בית המשפט, עלול היה לייתר, כמעט, את הצורך בהתדיינות כולה, ובמקרים מסוימים אף להביא לנוק בלתי הפיך".

"שמו הטוב של כל בורר, בין אם הוא עורך-דין, רופא, מהנדס, או כל אדם מקצועי אחר, שמשמש כבורר, חשובים ויקרים לאיש לא פחות מאשר לשופט בדימוס. מעצם טיבם וטבעם בוררים הם אנשים ששם הטוב וכישוריהם הינם אחד מנכסי צאן הברזל שלהם. אני סבורה, כי הכרה בזכותו ומעמדו של בורר לערער על החלטה שביטלה את פסק-דינו, כבעל דין, עשויה להנחית מכה ניצחת שתהרוס את המרקם העדין עליו מושתת מעמד הבוררות, דהיינו - האמון הרב שרוחש הציבור לבורר שישפוט ללא משוא פנים ולא יצטרף לסכסוך המתנהל בין שני היריבים, כבעל-דין נוסף לכל דבר ועניין. כאשר בורר, באיצטלה של בעל-דין מצטרף להליך, הרי שבכך הוא מאבד מהינטיטריות שלו, ובעיני אין ספק, כי זהו מצב מסוכן ובלתי רצוי לחלוטין. איש לא כופה על אדם לשמש כבורר, אולם שעה שנטל על עצמו תפקיד של בורר, חזקה עליו שהוא מודע היטב לכל 'הסיכונים', ודאי גם לאפשרות שפסק-דינו יועבר תחת שבת ביקורתה של אחת מערכאות בתי המשפט, לכשיתקיים דיון הנוגע לאישור או ביטול פסק-דין שנתן".

ישנם אמנם מקרים שבהם בית המשפט יזמן בורר להעיד בפניו בנוגע לאירועים הקשורים בניהול הבוררות, וייתכן אף מקרים בהם יהפוך הבורר להיות "צד" כנגד אחד הצדדים שהתדיינו בפניו, או כנגד שניהם גם יחד, כגון בתביעה המוגשת על ידו כנגדם לתשלום שכר טרחתו. על כך באחד ממאמריו הבאים.